

NOG EEN JUBILEE VAN KÉKULÉ.

Eenigen tijd geleden gaf het te Berlijn gevierde benzolfeest ons aanleiding de groote verdiensten van AUGUST KÉKULÉ, hoogleeraar in de scheikunde te Bonn, te herdenken in het opstel *Oorsprong en beteekenis der structuurformules*. Van welwillende zijde opmerkzaam gemaakt op het verslag in de *Kölnische Zeitung* van eene nieuwe *Kékulé-Feier*, 1 Juni ll. te Bonn gevierd ter eere van zijn vijf-entwintigjarig hoogleeraarsambt aan de hoogeschool aldaar, nemen wij uit dat verslag eenige zaken over, waarvoor immers op belangstelling gerekend mag worden, daar de jubilaris er zijn ontwikkelingsgang als scheikundige in schetst.

Op het uur, dat gewoonlijk voor zijn college is bestemd, werd aan KÉKULÉ in zijn gehoorzaal door tal van vereerders het welkom toegeroepen. De benzolring lag, uit bloemenkransen saamgevlochten, op

de tafel; bovendien versierden nog tal van bloemen en eene keur van heesters de zaal, waarin een der leerlingen den vereerden leermeester de hulde van het jongere geslacht toebreacht. De jubilaris nam daarop zelf het woord; de waterstof bleef van daag achter wege; in plaats van dit onderwerp werd een gedeelte uit de geschiedenis van de scheikunde aan de orde gesteld, en wel een gedeelte, dat op den spreker zelven betrekking had. Daaraan is het volgende ontleend.

»Ik was leerling op het gymnasium te Darmstad en deed daar het *Abituriënten*-examen. Vervolgens ging ik naar de universiteit te Giessen om daar in de bouwkunde te studeeren.

Op het gymnasium had ik mij voornamelijk in de wiskundige vakken onderscheiden. De zondagen bracht ik door in de werkplaats van een koperdrukker; de woorden, waarin mijn leeraar in de wiskunde en mijn teekenleeraar mijne vorderingen prezen, brachten mijn vader op het denkbeeld, dat ik de bouwkunde bestudeeren moest. Des te eerder helde hij daartoe over, omdat hij met verscheidene architecten bevriend was en zelf liefhebberde als bouwkundige. Reeds als gymnasiast werd ik in de geheimen van het vak ingewijd. In Darmstad staan nog verscheiden huizen, waarvan ik toen de plannen geteekend heb. Zelf deed ik dus geen keuze, toen ik mij aan een bepaald beroep wijden zou.

Zoo ging ik dan naar Giessen om onder de leiding van RITGER de architectuur te bestudeeren. Maar ook LIEBIG hoorde ik, en zijne voordrachten brachten mij tot de scheikunde. Mijne betrekkingen waren evenwel niet genegen mij toestemming te geven tot die plotselinge verandering, vooral niet omdat er destijds in de scheikunde zoo weinig vooruitzichten waren. Ik kreeg dus een half jaar bedenktijd en bracht dit aan de polytechnische school te Darmstad door. Zoo is de mythe in de wereld gekomen, dat ik van eene realschool kom, eene bevering waarvan KOLBE zich altijd tegen mij bediende.

Mijn eerste leermeester in de scheikunde was MOLDENHAUER, de ontdekker der lucifers, die door wrijving ontbranden. Mijne vrije uren bracht ik in een kelder door met boetseeren. Ook was ik van tijd tot tijd een namiddag bij een draaier bezig om ten minste één handwerk goed te leeren kennen. Toen het halfjaar voorbij was, werd mij toegestaan om naar Giessen terug te keeren.

Daar volgde ik eerst de voordrachten van WILL over scheikunde en later die van LIEBIG. De laatste was toen bezig met eene nieuwe uitgaaf van zijne »*brieven over scheikunde*», waar nog vele proeven voor noodig waren. Mij werd opgedragen aschbepalingen en eiwitbepalingen

te doen (b. v. de hoeveelheid kleefstof in planten te bepalen.) De namen der jonge scheikundigen, die LIEBIG hielpen, werden door hem in zijn boek genoemd, zoo ook de mijne. Juist toen LIEBIG het plan had mij tot zijn adsistent te benoemen, werd mij het voorstel gedaan op kosten van één mijner bloedverwanten een jaar naar het buitenland te gaan, naar Berlijn (want dat heette destijds te Giessen buitenland) of naar Parijs. »Gaaf gij naar Parijs», zeide LIEBIG, »gij zult uw gezichtskring verruimen, gij zult eene nieuwe taal leeren en het leven in eene wereldstad leeren kennen, maar scheikunde leert gij er niet." Hierin heeft LIEBIG zich vergist. Ik hoorde FREMY, WÜRTZ, POUILLET, REGNAULT, physiologie bij MARCHANDIS, technologie bij PAYEN.

Eens door de straten der wereldstad dwalend werd ik getroffen door een groot aanplakbiljet: *Leçons de philosophie chimique par CHARLES GERHARDT, ex-professeur de Montpellier*. GERHARDT had zijn hoogleeraarsambt te Montpellier er aan gegeven en hield in Parijs als privaatdocent voordrachten over wijsbegeerte en scheikunde. Zijn naam lokte mij uit en ik teekende op de lijst. Den volgenden dag vond ik eene visitekaart van GERHARDT; hij had mijn naam gelezen in de *brieven over scheikunde* van LIEBIG. Gij ziet hieruit, welke rol het toeval spelen kan. Ik ging hem dadelijk opzoeken en werd zeer vriendelijk ontvangen. Hij sloeg mij zelfs voor zijn adsistent te worden, maar zijne voorwaarden kon ik niet aannemen. Het bezoek begon 's middags om twaalf uur en duurde tot na middernacht; wij hadden zeer veel over de scheikunde kunnen spreken. Een dergelijk onderhoud hadden wij minstens tweemaal in de week, en dit langer dan een jaar.

Toen ontving ik een aanbod om adsistent te worden bij VON PLANTU op het slot Reichenau bij Chur; ik nam dit aan tegen den raad in van LIEBIG, die mij liever adsistent had zien worden bij FEHLING in Stuttgart. Zoo geraakte ik naar Zwitserland. Om met Heine te spreken, »*mein Kopf war damals ein zwitschernder Vogelnest von confiscirlichen Büchern*". Ik had er moeite mede om goed te verwerken, hetgeen ik in het verkeer met GERHARDT te Parijs geleerd had.

Te Chur kwam de vraag van STENHOUSE te Londen tot mij om zijn adsistent te worden. Ik had er weinig lust in, want ik hield hem, als ik het zoo zeggen mag, voor een »vuilpoes" (*Schmierchemiker*). Toevallig kwam BUNSEN zijn zwager te Chur, op diens landgoed, bezoeken. Ik sprak hem over het voorstel en hij ried mij aan het ik elk geval aan te nemen. Eene nieuwe taal zou ik leeren, maar van vooruitgang in de scheikunde zou niet veel komen.

Zoo kwam ik naar Londen, waar ik als adsistent van STENHOUSE inderdaad weinig profiteerde. Door tusschenkomst van een vriend kwam ik in aanraking met WILLIAMSON. Deze had zijn aethertheorie reeds uitgesproken en werkte in dien tijd in de meerbasische zuren. De scheikunde stond op een keerpunt; de theorie der twee- en meerwaardige radicalen zou weldra geboren worden. Met WILLIAMSON verkeerde ook de geestige ODLING. WILLIAMSON drong aan op duidelijkheid in de formules, op formules zonder komma's, zonder de haken van KOLBE, zonder de accolades van GERHARDT. Het was daar eene voortreffelijke leerschool, die den geest onafhankelijk maakte.

Men wilde mij in Engeland houden, waar ik dan technicus worden kon; mij trok echter de *Heimath*. Ik moest mij *habilitiren* aan eene duitsehe universiteit. Maar waar zou dat zijn? Ik deed eene studiereis om de verschillende hoogeschoolen te leeren kennen. Zoo kwam ik ook te Bonn; er was hier toen wel geen scheikundige, die naam had, maar toch zag ik hier geen toekomst. Nergens schenen mij de vooruitzichten zoo rijk in beloften als te Heidelberg. Ik was er zeker van in BUNSEN geen steun te vinden. »Ik kan niets voor u doen, ten minste niet in het openbaar,» zeide hij; »ik zal u niets in den weg leggen, maar verder kan ik niets doen.» Zoo kwam ik er toe op eigen hand een klein laboratorium in te richten in het huis van een koopman in meel, in eene kamer met de daaraan grenzende keuken. Ik nam een paar leerlingen bij mij; een van de praktikanten was BAEYER, nu hoogleeraar te München. In de kleine keuken verrichtte ik mijne onderzoekingen omtrent knalkwik, terwijl BAEYER met zijn later beroemd geworden arbeid over kakodyl bezig was. Dat de muren met het giftig arsenigzuur (rattenkruit) bedekt geraakten en dat knalkwik ontplofbaar was, daarover bekommerden wij ons niet. Nadat vijf semesters aldus waren voorbijgegaan, werd ik tot gewoon hoogleeraar in de scheikunde te Gent benoemd.

Te Gent, waar ik negen jaar bleef, moest ik in het fransch onderwijs geven. BAEYER was met mij daarheen verhuisd. Door de vriendelijkheid van den belgischen president-minister ROGIER verkreeg ik, achter den rug van curatoren om, de beschikking over de noodige middelen voor een klein laboratorium. Daar verzamelde zich rondom mij een aantal, meestal reeds tot de verder gevorderden behoorende leerlingen, waarvan ik thans noem BAEYER, HÜBNER, LADENBURG, WICHELHAUS, LINNEMANN, RADZKIZEWSKI, den scheikundige MEYER. Het was niet zoo zeer een stelselmatig onderwijs, dat ik hun gaf, als wel de gelegen-

heid tot een vroolijke, vrije, akademische samenwerking. Na negen jaar kwam de roeping naar Bonn.

Met vreugde gaf ik aan die roeping gevolg, ofschoon het afscheid van het mij lief geworden Gent mij niet gemakkelijk viel. Toen ik het bericht kreeg, was ik juist op de tentoonstelling te Parijs. Eenigszins beschouwde ik het als eene verlossing, want ik verlangde er vurig naar in het duitsch onderwijs te mogen geven. Tijdens mijn verblijf te Londen was de leer van de zoogenaamde valentie en van de structuurformules ontstaan (zie in het boven genoemd opstel over *structuurformules* bladz. 55). Dergelijke denkbeelden zweefden toen in de lucht; vroeger of later moesten zij uitgesproken worden; misschien een of twee jaar later had het moeten gebeuren, misschien had de voorstelling eene andere kunnen zijn. Het zou dan slechts een *scheikunde op papier* geworden zijn; alleen de vroegere architect kon van de onderlinge groepeerings der atomen een levend beeld in de ruimte geven. Op mijne vele reizen had ik allerlei inrichtingen leeren kennen en het goede van het slechte leeren onderscheiden; ik was een *eclectic* geworden. In het stelsel van eene bepaalde school was ik niet bevangen geraakt.

Met enkele woorden keer ik nog terug tot den tijd, waarop de roeping naar Bonn tot mij kwam. De officiële benoeming kwam heden voor vijf-en-twintig jaren. Maar mijn werk beginnen, daarvan was toen nog geen sprake. Het instituut wemelde van ratten en muizen, en de laatsten zijn tegenwoordig nog in grooten getale aanwezig! Schrijnwerkers en timmerlieden hadden zich in het instituut gevestigd; eerst langzamerhand verkreeg ik de vrije beschikking over eenige afdeelingen. Wanneer het mij gegeven geweest is te Bonn iets dat de moeite waard is uit te richten (zelf ben ik nooit over mij zelven tevreden geweest), dan heb ik dit grootendeels te danken aan mijne talrijke medearbeiders en aan de vriendelijke wijze, waarop de jongeren mij te gemoet kwamen."

Met een woord van hulde aan vroegere assistenten, Dr. GLASER, thans een der directeuren van de *Badische Anilin- und Sodafabrik*, ZINCKE thans hoogleeraar te Marburg, WALLACH tegenwoordig hoogleeraar te Göttingen, met dank aan de aanwezigen voor het feest, hetwelk zij hadden bereid, eindigde KÉKULÉ zijne toespraak, waarin hij ons toestond een blik te slaan op den weg, die hem, een der grooten van zijn volk, tot de hoogte leidde, waar hij nog lang moge blijven staan.

D. v. C.